

Uit het archief

3

Patentregisters, bron van onderzoek

Vrijwilligersproject

Op het Gemeentearchief bevindt zich als onderdeel van het 19e eeuwse secretariaarchief een serie delen, die bekend staan onder de naam 'registers van patentschuldigen' ofwel 'patentregisters'. De serie omvat de periode 1862-1889 en bestaat uit 27 delen.

Al sedert 1985 wordt door een aantal leden van de Historische Vereniging Zutphen gewerkt aan het nader toegankelijk maken van deze in vele opzichten waardevolle bron voor historisch onderzoek. Het werk dat hiervoor wordt gedaan is tijdrovend en vraagt om doorzettingsvermogen. Niet minder dan 27 grote boekwerken moeten worden geïndiceerd. Voortzetting van dit project valt of staat met de bereidheid van vrijwilligers om een aantal uren per week aan deze 'klus' te besteden. Nu onlangs een tweetal andere projecten tot een goed einde is gebracht (index op het Bevolkingsregister 1824-1861; Kadastrale Atlas Zutphen 1832), blijkt dat uiteindelijk de geïnvesteerde tijd en moeite niet voor niets zijn geweest. Het is nu de bedoeling om ook het

nader toegankelijk maken van de patentregisters binnen afzienbare tijd te realiseren. Dat kan alleen wanneer zich nieuwe, enthousiaste vrijwilligers aanmelden bij het Gemeentearchief. Momenteel werken twee dames en twee heren gedurende een dagdeel per week aan indicering van deze bron. We kunnen nog gerust 10-12 vrijwilligers er bij gebruiken!

Patentregisters

Om wat voor een bron gaat het nu? De 'patentregisters' zijn een onderdeel van het negentiende eeuwse belastingstelsel in ons land. Al in 1805 werd een bepaling ingevoerd waarbij voortaan voor de uitoefening van een bepaald beroep moest worden betaald. In 1819 werd dit zgn. patentrecht vastgelegd in een nieuwe wet, die tot 1893 zou blijven functioneren. Om een patent, of recht tot uitoefening van een bepaald beroep te verkrijgen, diende men aangifte te doen van het bedoelde beroep. Door het invullen van formulieren werd deze informatie bij de gemeente vastgelegd. Een speciaal hiervoor in het leven geroepen commissie, het College van Zetters, schreef deze aanvragen over in een register. Vervolgens bepaalde men de

hoogte van de aanslag. De aldus verkregen gegevens plaatste het College van Zetters in zgn. leggers van kohieren, die aan de directeur der Directe Belastingen werden opgestuurd ter controle. Nadat de directeur der Directe Belastingen uit deze leggers een kohier van patentplichtigen had samengesteld, werden deze kohieren aangeboden aan de provinciale gouverneur om uitvoering te geven aan de voorgestelde inning.

De gouverneur tenslotte zond de kohieren weer naar de gemeente, die de uitgegeven patenten vervolgens op naam stelde en zorgde voor de inning van de gelden en uitgifte van de patenten.

Een hele bureaucratische procedure dus!

De gegevens, opgenomen in de kohieren van patentplichtigen, zoals de officiële naam luidt van de 'patentregisters', hebben betrekking op:

de naam van de aanvrager, het beroep, het adres en de hoogte van de aanslag.

De droge opsomming van namen, beroepen en adressen lijkt in eerste instantie weinig inspirerend, maar zoals zo dikwijls met historische bronnen schuilt er achter deze bureaucratie een nu nog onbekende wereld

waarin verrassende ontdekkingen zijn te doen.

Zo ontstaat een goed gedocumenteerd beeld van de negentiende eeuwse beroepenstructuur in de stad.

Voor allerlei vormen van onderzoek kan het patentregister van belang zijn.

Voor genealogen geven de patentregisters aanvullende informatie over de beroepsuitoefening van het betreffende familielid; carrière-ontwikkeling wordt zichtbaar. Ook voor sociaal-economisch onderzoek vormen de patentregisters een rijke bron. Men kan als onderzoeker uitspraken doen over de ontwikkeling van bedrijven en personeel. Aan de hand van vestigingsadressen is het mogelijk in kaart te brengen welk soort bedrijven in welk deel van de stad was gevestigd. Bij het reconstrueren van de stedelijke economie zijn de gegevens in de patentregisters onmisbaar.

Doordat ook voor de uitoefening van beroepen als kunstenaar en muzikant een patent vereist was, vormen de patentregisters voor cultuur-historisch onderzoek een boeiende bron.

tearchief Zutphen, Spiegelstraat
13-17,
tel. 05750-12157.

Richard Hermans

Helpt u mee?

Voor meer informatie: Gemeen-